

DIYARBAKIRLI KÂMÎ'NİN HADİKA-İ MA'NEVİYYE'Sİ

Doç. Dr. Ekrem BEKTAŞ

Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ÖZ

İslam tarihinde, Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi olayı kadar Müslümanları etkileyen başka dahilî bir hadise yaşanmamıştır. Hz. Hüseyin ve ailesinin Kerbelâ'da şehit edilmeleri, bütün islâm âlemini derinden etkilemiş ve olayın yaşandığı günden bugüne değin etkileri azalmadan devam etmiş müessif bir hadisedir. Yezid'in halife olduğu bir dönemde meydana gelen Kerbelâ faciası Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında "Maktel-i Hüseyin" türünün ortaya çıkmasına sebep olmuş, böylece Müslüman toplumların edebiyatlarında, Kerbelâ hadisesini konu olan onlarca manzum, manzum-mensur ve mensur eser yazılmıştır. Ayrıca Hz. Hüseyin'in şehit edilmesini anlatan Kerbelâ mersiyeleleri de edebiyatımızda çokça rağbet görmüştür. İşte bu makalede, Diyarbakırlı Şaban Kâmi Efendi tarafından mesnevi nazım şekliyle yazılmış olan ve Kerbelâ faciasını konu alan Hadika-i Ma'neviyye adlı eser üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Diyarbakırlı Kâmi, Mehmed Şabân Kâmi, Hadika-i Ma'neviyye, Kerbelâ olayı.

THE HADİKA-I MA'NEVİYYE OF KÂMÎ FROM DIYARBAKIR

ABSTRACT

There has not been any other event affecting the Muslims internally as Hz. Hussein's martyrdom at Karbala incident in Islamic history. The martyrdom of Hz. Husayn and his family in Karbala has deeply affected the Islamic world and its effects have been continued non-stop from the first day of these event until the present day. The catastrophe of karbala, occurred in the period of Yazid caliph, has brought about the existence of the "Maktel-i Hüseyin" type in the Literature of Arabic, Perisan and Turkish, so dozens of works such as verse, verse-prose and prose related to the karbala incident, has been written in the literature of the Muslim community. Moreover, the dirge of kerbela which describing the martyrdom of Hussein in Karbala incident have also highly preferred in the our literature. In this article, we will focus on the work written in mesnevi verse form by Şaban Kami from Diyarbakır named "Hadika-ı Ma'neviyye" regarding to the Karbala tragedy.

Keywords: Kâmi of Diyarbakır, Mehmed Şabân Kâmi, Hadika-i Ma'neviyye, Kerbelâ incident.

GİRİŞ

İslam tarihinde, 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680)'deki Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi olayı kadar Müslümanları etkileyen başka dahilî bir hadise yaşanmamıştır. Hz. Hüseyin ve ailesinin Kerbelâ'da şehit edilmeleri, bütün islâm âlemini derinden etkilemiş ve olayın yaşandığı günden bugüne değin etkileri azalmadan devam etmiş müessif bir hadisedir. Muaviye'nin oğlu Yezid'in halife olduğu bir dönemde meydana gelen Kerbelâ faciası Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında "Maktel-i Hüseyin" türünün ortaya çıkmasına sebep teşkil etmiş ve Müslüman toplumların edebiyatlarında, Kerbelâ hadisesini konu alan onlarca manzum, manzum-mensur ve mensur eserin yazılmasına zemin hazırlamıştır. (Kalkışım 2008: 193). Yine ölen birinin ardından duyulan üzüntüyü dile getirmek, o kişinin iyi taraflarını anlatmak üzere yazılan mersiye türü şiirler arasında Hz. Hüseyin'in şehit edilmesini anlatan Kerbelâ mersiyesi de edebiyatımızda çokça rağbet görmüş bir türdür. (İsen 1993: VIII) Bu mersiyeleerin çoğu mesnevi, kaside, gazel, terkiib-bend ve terci'-bend gibi nazım şekilleriyle yazılmışlardır. İşte bu makalede, Diyarbakırlı Mehmed Şa'ban Kâmî¹ tarafından mesnevi nazım şekliyle yazılmış olan ve Kerbelâ faciasını konu alan *Hadika-i Ma'neviyye* adlı eser üzerinde durulacaktır.

Kâmî'nin *Hadika-i Ma'neviyye* isimli eseri, *Kaside-i Bürde*'ye nazire ve Arapça olarak yazılmış olan *Kasîde-i Kamîsiyye* ve *Mevlid-i Şerif*'i ile birlikte 1280 H./1863 M. de basılmış olup tamamı 228 beyitten ibaret bir mesnevidir. Mesnevi "Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır.

---

¹ Daha önce tarafımızdan yayımlanan "Diyarbakırlı Kâmî ve Mevlid'i" adlı makalede şairin hayatı ve eserleri hakkında detaylı bilgi verildiğinden burada çok kısa değinilecektir: Asıl adı Mehmed Şa'bân olan Kâmî, Hoca Ahmed Efendi adında bir zatın oğlu olup 15 Şa'bân 1220 H./M. 8 Kasım 1805 tarihinde Diyarbakır'da doğar. Küçük yaşta Kur'ân-ı Kerim'i hıfzeder, devrin tanınmış ilim adamlarından tahsilini tamamladıktan sonra Ulu Cami bitişiğindeki Sarı Abdurrahman Paşa Kütüphanesi'nde ders vermeye başlar. Öğrencilerinden büyük bir kısmının askere alınmaları üzerine, İstanbul'a gider ve isteğine uygun emir çıkartarak Diyarbakır'a geri döner. İstanbul'dan aldığı talimata rağmen, Ordu komutanı Hâfız Paşa, öğrencileri askere almada ısrar edince, Şa'bân Efendi gücenir ve 1254 H./1838 M. yılında Mısır'a gider. Orada Mehmed Ali ve İbrahim Paşa'dan himaye görür ve kendisine maaş bağlanır. Kâmî, Mısır'da iken Rufâ'î tarikatı şeyhlerinden İbrâhîm-i Bacûrî'ye intisap eder ve ondan da icâzet alır. Mehmed Şa'bân, Mısır'da iken hacca gider ve hac dönüşü İstanbul'a uğrar; oradan da Diyarbakır'a geri gelir. Diyarbakır'da yaptırdığı evin bir kısmını tekke hâline getirerek tarikatını yaymaya başlar. Şa'bân Efendi, 1266 H./1850 M. yılında Kerkük'e giderek Şeyh Abdurrahman-ı Talebânî (ö. 1858-9)'den Kâdiri tarikatına dair dersler alır ve Irak'ta bulunan büyük zatların kabirlerini ziyaret eder. 1270 H./1854 M. yılında meydana gelen Osmanlı-Rus harbine katılır ve harp bitiminde memleketine geri döner. Tekrar İstanbul'a gidip beş sene kaldıktan sonra Diyarbakır'a gelip yerleşen Şa'bân Efendi, 1301 H./1884 M. yılında vefat eder. (Bektaş 2011: 779-780)

Eserin başında, “*Vallâhu ‘anhumâ ilâ Hüseyin raziye berây-ı Hazret-i Haseneyn Hadîka-i Ma’neviyye ez-te’lif-i Kâmi-i Âmidî*” notu yazılıdır. Mesnevi’nin ilk beyti Allah’a hamd; sonraki iki beyit de Hz. Muhammed’e övgüdür. Eserin yazılış sebebinin anlatıldığı bölüm de 4 ile 17. beyit arasındadır. Şair bu beyitlerde edebî üslûp kullanarak, asırlar önce vuku bulan Kerbelâ hadisesinin kendi ruh dünyasındaki etkileri ve Hz. Hüseyin’e olan özlemi dile getirir. Şair 10 beyitte “Kağıt üzerinde ateşten bir mesnevi yazdım. (Adını da) gül fidanının goncası gibi *Hadîka-i Ma’nevî* koydum) diyerek eserin ismini verir. 18. beyit ise Mevlitlerde salavat getirmek için her bölüm sonunda tekrarlanan beyit gibi bir nakarat beytidir.

“Der-beyân-ı âgâz-ı esrâr-ı şehîdân-ı Kerbelâ-(y)ı ender-belâ”² (19-29. beyit) başlığı altında, Hz. Peygamber’in torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin’i kucasına alıp öpmesi hadisesi ile Hz. Cebrail’in elinde kırmızı, sarı ve siyah renkli üç şalla gelip Hz. Muhammed’e söylediği bazı sırlar anlatılır.

“Der-beyân-ı hilâfet ü şehâdet-i hazret-i ‘Aliyyü’l-Murtażâ radiyallâhu ‘anh”³ (30-50. beyit) bölümünde de Hz. Ali’nin halifeliği ve şehit edilişi kısa bir şekilde nakledilir. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’den sonra üçüncü halife olan Hz. Osman, bazı inatçı gruplar tarafından Hicri 35 (Miladi 655-56) yılında şehit edilir. Hz. Osman’ın şahadetinden sonra Hz. Ali halife olur. Fakat Hz. Ali’nin halife olmasına razı olmayan bazı valiler, Hz. Ali’ye biat etmez ve ortalığı karıştırmaya başlarlar. Hz. Ali, bu valileri görevden alır ancak Şam valisi Muaviye bin Ebû Sufyân biat etmeden halifeliğini ilan eder. Muaviye, akrabası ve üçüncü halife Hz. Osman’ın Hz. Ali taraftarları tarafından öldürüldüğüne inanır. Kâmi, Hz. Muaviye ile Hz. Ali taraftarları arasında yapılan Siffin savaşından hiç bahsetmeden fitne yüzünden Hz. Ali’nin Kûfe şehrine gidip yerleştiğini ve haricilerle Hz. Ali taraftarları arasında Nehrevan denilen yerde savaş olduğunu, İbn-i Mülcem adında bir haricinin Kûfe Mescidi’nde saklanarak namaza durmak üzere olan Hz. Ali’ye kılıç çekip yaraladığını ve üç gün sonra Hz. Ali’nin şehit olduğunu anlatır. Hz. Ali, hicretin 40. yılının Ramazan ayındaki bir Cuma günü vefat eder.

Hz. Hasan’ın halifeliği ve şehit edilmesinin anlatıldığı “Der-beyân-ı hilâfet ü şehâdet-i hazret-i Hasan radiyallâhu ‘anh”⁴ (51-64 beyit) bölümünde de şu hususlara değinilir: Hz. Ali’nin şahadetinden sonra büyük oğlu Hz. Hasan halife olur ve Kûfe halkı kendisine biat eder. Hz. Hasan babasını öldüren İbn-i Mülcem’i kısas olarak ateşe attırarak öldürür. Hz. Hasan’a biat etmeyen Muaviye, Hz. Hasan’la savaşmak üzere orduyu harekete geçirir. Müslümanlar arasındaki fitnenin büyümesinden endişelenen Hz. Hasan, Muaviye ile anlaşarak halifelikten feragat eder ve Medine’ye gidip yerleşir. Hz. Hasan’dan emin olamayan Muaviye, değişik tezgâhlar kurarak onu öldürmek ister.

² Belâ içindeki Kerbelâ şehitlerinin sırlarını açıklama hakkında.

³ Hz. Ali’nin (Allah ondan razı olsun) şehit edilmesi ve halifeliği hakkında.

⁴ Hz. Hasan’ın (Allah ondan razı olsun) şehit edilmesi ve halifeliği hakkında.

Muaviye'nin oğlu Yezid, Hz. Hasan'ın eşi Cude ile anlaşarak zehirli bir su, uyumakta olan Hz. Hasan'ın başucuna bıraktırır. Rüyasında dedesini gören Hz. Hasan uyandığında başucundaki zehirli suyu içer ve hastalanır. Hz. Hasan, kardeşi Hz. Hüseyin'in ısrarlarına rağmen kim tarafından zehirlendiğini söylemediği gibi zehirleyenden de davacı olmayacağını ifade eder. Bu zehirlemenin etkisiyle Hz. Hasan, Hicretin 50. yılında (M. 670-71) vefat eder.

Bir sonraki bölümde “Beyân-ı ahvâl u revân-ı hazret-i Hüseyin radiyallâhu ‘anh der-Mekke-i mükerrime”⁵ (65-86 beyit) başlığıyla Hz. Hüseyin'in durumu ve Mekke'ye gidişi anlatılır. Bu bölümde şunlara değinilir: Şam Valisi Muaviye, halifeliğini ilan ettikten sonra halkın kendisine biat etmesi için her tarafa mektup gönderir. Halkın bir kısmı isteyerek bir kısmı da mecburen ona biat eder. Fakat Hz. Hz. Ebubekir'in oğlu Abdurrahman, Hz. Zübeyr'in oğlu Abdullah, Hz. Ömer'in oğlu Abdullah, Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin ve ismi verilmeyen Abbas-ı Veli adındaki bir şahsın oğlu kendisine biat etmezler. Muaviye kendisine biat etmeyenleri öğrenince bu durumu bir isyan olarak addetmez fakat tedbir almayı da ihmal etmez. Ancak Muaviye, ömrü vefa etmeden eceli aniden gelip (Miladi 680 yılında) vefat eder. Yerine oğlu Yezid geçerek halifeliğini ilan eder ve babası gibi halkı biat etmeye zorlar. Daha önce babasına biat etmeyen beş kişi dışında halkın büyük ekseriyeti kendisine biat eder. Yezid, Yesrip (Medine) valisi olan Utbe'nin oğlu Velid'e mektup göndererek kendisine biat etmeyen o beş kişinin biat etmelerini; aksi takdirde öldürülecekleri emrini verir. Medine valisi Velid, isimleri anılan o beş kişiye Yezid'in mektubunu ulaştırır ve halkı camide toplamak üzere ilan yaptırır. Bunun üzerine Yezid'e biat etmeyen o beş kişi, farklı zamanlarda Medine'den ayrılıp Mekke'ye doğru yola çıkarlar. Mekke'ye ilk önce Hz. Zübeyr'in oğlu Abdullah varır. Onun gelişine sevinen halk, ona gizlice biat eder. Zübeyr'in oğlu Mekke valisi Haris ibn-i Halid'i azleder. İki gün sonra da Hz. Hüseyin Mekke'ye ulaşır ve o da kendisini karşılayanları selamlar. Mekke valisi de gizlenmek şartıyla Hz. Hüseyin'in ikametini kabul eder.

Hz. Hüseyin'in Mekke'den Kûfe'ye gidişini anlatan “Der-beyân-ı ‘azm-ı Kûfe hazret-i Hüseyin radiyallâhu ‘anh”⁶ (87-106 beyit) bölümünde de şu hususlara değinilir: Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gideceği haberi, Kûfelileri korkutmasına rağmen, Kûfeliler mektup yazarak ısrarla Hz. Hüseyin'i davet ederler. Müslin bin Akîl gizli bir şekilde Kûfe'ye gittikten sonra halkla görüşüp Hz. Hüseyin'e biat etme sözü alır ve Mekke'ye bir elçi göndererek Hz. Hüseyin'i davet eder. Hz. Abbas ile Hz. Zübeyr'in oğulları bu durumu öğrenince Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gitmesine razı olmazlar. Çünkü “Kûfe halkı vefâsız, zâlim, inatçı ve bozguncudur” derler. İsrarlara rağmen Hz. Hüseyin'i bir türlü ikna edemezler. Kûfe'deki Yezid yanlıları, Müslim'in faaliyetlerini bir mektupla Yezid'e bildirince, Yezid çok sinirlenir ve Basra valisine Müslim'in

⁵ Hz. Hüseyin'in (Allah ondan razı olsun) durumu ve aziz şehir Mekke'ye gidişi.

⁶ Hz. Hüseyin (ra.)'in Kûfe'ye gitmeye niyet etmesi hakkındadır.

öldürülmesini, onun taraftarlarına da eziyet edilmesini emreder. Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gelmesi halinde nasihat etmesini, çaresiz kalırsa da zor kullanarak onu yola getirmesini söyler. Kimseyi dinlemeyen Hz. Hüseyin, Mekkeliler gibi şalı omzunda akşam ile yatsı arasında Kûfe'ye varır. Görenler onu bir peygamber çocuğu sanır. Hz. Hüseyin, Kûfe'ye vardığı günün sabahının erken saatlerinde cadde ve sokakların düşman askerleriyle dolup taştığını görür. Ziyad'ın oğlu Ubeydullah da halka baskı yaparak Yezid'e biat etme sözünü alır ve Allah'tan korkmadan Müslim bin Akîl'i gördüğü anda öldürür.

Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesini anlatan “Beyân-ı şehâdet-i hazret-i Hüseyin radiyallâhu ‘anh der-fezâ-yı Kerbelâ”⁷ (107-190 beyit) bölümünde de şunlar anlatılır: Bozuk tıynetli Ziyad'ın oğlu Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye geldiğini öğrenir. Vakkas'ın oğlu Sa'd da asker toplamaya başlar. Yezid'in oğlu Hürri ise savaş hazırlıklarını yapar. Hz. Hüseyin Müslim bin Akîl'in şehit edildiğini öğrenir ve çok üzülür. Hürri bir ara Hz. Hüseyin'in ailesiyle karşılaşır. Tanınmış biri Hürri'e olup bitenleri sorunca Hürri, Hz. Hüseyin'in biat etmesi için Sa'd'ın oğlu tarafından gönderildiğini söyler. Hürri, Hz. Hüseyin'e biat teklifini sunar ve Hz. Hüseyin fâsık kimselere biat etmeyeceği cevabını verir. Fakat görüşmeler sonucunda Hürri ile Hz. Hüseyin arasında savaşı bitirme kararı alınır. Bu arada Yezid, Sa'd'ın oğluna mektup göndererek çabuk davranmasını emreder. Sa'd'ın oğlu da Yezid'in mektubunu Hürri ulaştırır. Hürri, Hz. Hüseyin'e elinden bir şey gelmediğini, babasının emriyle savaşmak zorunda olduğunu, fakat isterse kendisinin oradan uzaklaşması için yol verebileceğini söyler. Bu öneriyi kabul eden Hz. Hüseyin ve ailesi, bir rehberin önderliğinde oradan ayrılıp korku içinde sabaha kadar yol giderler. Vardıkları yerin bir çöl olduğunu görünce rehber, yolu şaşırıldıklarını ve buranın Kerbelâ olduğunu söyler. Her şeyin Allah'ın takdirinde olduğu inancında olan Hz. Hüseyin, burada şehit olacağını anlar ve bu durumu ailesiyle paylaşır. Bunun üzerine Hz. Hüseyin'in ailesi orada çadır kurup ağlaşır.

İbn-i Ziyad'ın askeri on binleri bulurken Hz. Hüseyin'in tarafı kırk atlı ve yüz piyadeden ibarettir. İbn-i Sa'd de Hz. Hüseyin'le savaşmak istemez. Onu vaz geçirmek için yanına gider, selâm verip pazarlığa başlar. Hz. Hüseyin Şam, Anadolu ve Mekke dışında başka bir yere gitmeyeceğini ileri sürer. Sa'd'ın oğlu, Hz. Hüseyin ile aralarında olup bitenleri İbn-i Ziyad'a bildirir. İbn-i Ziyad, Yezid'in yanına götürmek üzere Hz. Hüseyin'in kendisine teslim edilmesini söyler. Hz. Hüseyin bu teklifi de kabul etmez. Pazarlıklar bir hafta devam edince halk barış beklentisi içine girer. Fakat zâlim İbn-i Ziyad, Şumr⁸

---

⁷ Hz. Hüseyin'nin (Allah ondan razı olsun), Kerbelâ çölünde şehit edilmesi. Hadika-i Ma'neviyye'nin bu ve bundan sonraki bölümü (106 beyit) Mehmet Arslan ve Mehtap Erdoğan tarafından hazırlanan *Kerbelâ Mersiyeleri* (s. 387-393) isimli çalışmada yayımlanmıştır.

⁸ Elimizdeki metinde “Şumr” şeklinde harekelenmiş olan isim, bazı kaynaklarda Şimr şeklinde geçmektedir.

adında birini komutan olarak atar ve ibn-i Sa'd'ın yanına gönderir. Şumr varır varmaz derhal savaşın başlamasını emreder. Hz. Hüseyin'in isteği üzerine savaş bir gün daha ertelenir. Şumr ve askerleri, susuzluktan kırılmak üzere olan Hz. Hüseyin ve taraftarının su içmelerini önlemek için Fırat'a inen bütün yolları kapatır.

Hz. Abbas'ın oğlu, elli adamla birlikte su almak için Fırat'a inerken, düşmanın çok şiddetli oklarına hedef olurlar ve iki kişi o gün şehit olur. Susuzluk Hz. Hüseyin ve arkadaşların en büyük sıkıntısıdır. Hz. Hüseyin, "Belâ peygamberlerin mirasıdır. Allah sevdiğilerine belâ verir." diyerek bir taraftan yakınlarını teselli eder, bir taraftan da arkadaşlarına bir yol bulup kaçmalarını söyler. Fakat arkadaşları "Canımız sana feda olsun" diyerek bağlılıklarını gösterirler. Hz. Hüseyin, rüyada dedesi Hz. Peygamberin "Çabuk gel, kavuş bana." dediğini görür ve bu rüyasını ashâbına anlatır. Herkes onun yanında savaşmak için hazır olduğunu söyler ve hendekteki odunlar ateşe verilir. Böylece savaş şiddetli bir şekilde başlar, kılıçlar havada kıvılcımlar gibi parlar. Hz. Hüseyin at sırtında o kızgın savaş meydanında gezerken Yezid'in arkadaşı Cu'de'nin oğlu, Hz. Hüseyin ile savaşmak için atından iner ve saldırır. Hz. Hüseyin yaralanır kendisi de hendeğe düşer. Şumr bu durumu görünce korkmaya başlar. Savaş bütün şiddetiyle devam ederken Hz. Hüseyin'in birçok arkadaşı ve üç oğlu şehit düşer. Çoluk çocuk ağlaşır. Susuzluktan perişan olan Hz. Hüseyin suya doğru gidip tam su içeceği bir anda ok yağmuruna tutulur. Kendisine onlarca ok isabet eder ve bir ok da mübarek ağzına saplanır. Otuz üç yerinden yara alan Hz. Hüseyin, bu halde de savaşmaya devam eder. Takati kesilince İlahi vade tamam olur ve Hz. Hüseyin ruhunu Allah'a teslim eder. Şair, güzel bir hüsn-i talille Hz. Peygamber Hz. Hüseyin'in boynunu öptüğü için hançerin utanıp yüz çevirdiğini fakat o utanmaz Şumr'un hâlâ ok atmaya devam ettiğini ifade eder. O gün yüzlerce kişi ölür. Hz. Hüseyin'in Hicretin 61. yılında (M. 680-681) vefat eder. Hz. Hasan da aynı gün yani aşura günü vefat etmiştir.

Hz. Hüseyin'in şehit edilmesini yücelten/anlatan mersiye "Fasl-ı mersiyye-i şehâdet-i esniyye" (190-212 beyit) bölümünde ise özetle Hz. Hüseyin'in geride kalan ailesinin bu hadise karşısındaki yıkılışları ve şairin duyguları anlatılır. Kâmî bu bölümde şairliğini öne çıkararak yaşananların basit, sıradan bir hadise olmadığını ve sadece insanın değil kâinattaki birçok nesnenin bu menfur olaya üzüldüğünü dile getirir. Havadaki bulutun duman, yağın yağmurun gözyaşı olduğu, lacivert göğün bu dertten döndüğü, şafağın bağı kanla dolduğu için hasret ateşlerine yandığı, kuşların ağlamaktan kanat döktüğü, sudaki balıkların da susuzluktan tutuştukları ifade edilir. Şair içinde bulunduğu ruh halinin etkisiyle birçok şeyin kendisine ortak olmasını ister. Dünya yas tutmak için karalar giysin, gökten yağmur gibi kan yağsın, yerde akıp giden sular bağına taşlarla dövsün, âşıklar hep belâ içinde olsun, olgun kimseler yâkut gibi kan yutsun, cahiller de bağına delsin, âşıklar ney gibi inlesin, müştaklar da dert ile ağlasın. Gönül nasıl âh etmeyip de sabretsin. Kerbelâ vakasındaki sırrı

ancak Allah bilir. O yüzden Kâmî boşuna dert etme, sabr et, sabrın sonu zaferdir. Şair, ihtiyarının elinden alındığını bu yüzden aşırıya kaçtığını söyleyerek Allah'tan af diler.

Mesnevinin son bölümü “Der-beyân-ı Münâcât”⁹ (213-228 beyit) başlığıyla şairin Allah'a yakarışını anlattığı bölümdür. Bu bölüm, klasik mesnevilerdeki dua bölümüyle aynıdır. Kâmî, yüce Allah'a seslenerek duasının kabul edilmesini ister. Ancak başta Hz. Peygamber olmaz üzere, enbiya, asfiya, evliya, etkiya, âl-i âba, âşıklar, susuzluktan bağı yananlar, Kerbelâ şehitlerinin önderi Hz. Hüseyin ve yiğitlerin padişahı olan Hz. Ali vesile kılınarak toplulukta hazır bulunanlara, Hz. Muhammed ümmetine, özellikle Osmanlı padişahı Abdulaziz Han'a, İslam askerine, kendisine ve çocuklarına hayır duada bulunur. Mesnevinin son beyti de eserin telif tarihi olan 1270/1853-4 yılını gösteren tarih beytidir.

Görüldüğü gibi Kâmî, mensur eserlerde uzun uzun anlatılan Kerbelâ faciasını, 228 beyitlik minyatür bir mesneviyle çok kısa denilebilecek bir şekilde olayı adeta özetlemiştir. Eserin çevriyazı metni ve nesre aktarımı aşağıda sunulmuştur.

Hadîka-i Ma'neviyye

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bismi'lâhi'r-raḥmani'r-raḥîm

Ḥamd-i bî-iḥşâ Ḥüdâ'ya dâ'imâ

Min belâ ḳulnâ ilâ yevmi'l-belâ

[Sayısız övgüler daima Allâh'a olsun. Belâ gününden (bezm-i elestten) belâ gününe kadar (Kerbelâ'ya kadar) belâ dedik.]

Şad taḫiyyât u selâm ü cüz' ü kül

Ola şaḥn-ı ravza-i faḫrû'r-rüsül

[Peygamberlerin kendisiyle övündüğü Hz. Muhammed'in kabrine, küçük, büyük yüzlerce övgü ve selâm olsun.]

Hem daḫı ola dü âl-i pâkine

Teşne diller bağı tâbinâkine

---

⁹ Allah'a yalvarış hakkında.

[Hem de Hz. Muhammed'in temiz, pak ailesine ve bağı yanmış, gönülleri susamış kimseler üzerine (övgü ve selâm) olsun.]

Cân-güdâz-ı hâme çün açdı zebân

Âteş-i hasretlere yansın cihân

[Can yakan kalem ağzını açtığı (yazmaya başladığı) gibi, dünya da hasret ateşleriyle yansın.]

5 İdelim gül-bāng-ı na'ra āh ile

Girelim meydāna zikru'llāh ile

[Yüksek sesle dua edip āh edelim. Allah Allah diyerek meydana girelim.]

Olalım rezm-i veġā şaffında baş

İdelim a'dā ile ceng ü şavaş

[Gürültülü savaş meydanın safında baş (önder) olup düşman ile savaşalım.]

Virelim cāndan kazāya biz rızā

Mişl-i evlād-ı 'aliyyü'l-Murtażā

[Hz. Aliyü'l-Murtaza'nın çocukları gibi kazanın hükmüne can u gönülden razı olalım.]

Bir dükenmez mā-cerā ender-belā

N'oldı ol şāh-ı şehīd-i Kerbelā

[(Kerbelâ hadisesi) belâ içinde tükenmeyen bir maceradır. Kerbelâ şehidinin padişahına (Hz. Hüseyin) ne oldu.]

Der-fezā kerb ü 'azīm her teşne-leb

Cür'a-i cām-ı haķīkat içdi hep

[Her dudağı kurumuş (susamış) kişi, bu büyük hadisenin tasası içinde olup hakikat kadehinin (ecel) yudumunu içti.]

10 Yazdım âteşden varaķda meşnevī

Ġonca-gülnâr-ı **Ĥadîka Ma'nevî**

[Kağıt üzerinde ateşten bir mesnevi yazdım. (Adını da) gül fidanının goncası gibi *Hadîka-i Ma'nevî* koydum.]

Sönmez âteşlerde kurdum bir ocağ

Tâ ola pervâne-dil anda çerâğ

[Kelebek gönüllüler onda yanıp fitil olsun diye hiç sönmeyen bir ateş ocağı kurdum.]

Şeh Ĥasan ile Ĥüseyn merşiyyesin

Hâmeden icrâ idüp eşniyyesin

[Padişah (halife) Hasan ile Hüseyin'in merşiyesini, kalemden akıtarak (kalemi ağlatarak) övdüm/yazdım.]

Âh u efgân-ı hezârân idelim

Nâr-ı 'aşk ile gülistân idelim

[Bülbüller gibi (binlerce) âh edip ağlayalım. Aşk ateşi ile gül bahçesine dönelim.]

Nağme-i mürgâni hûn-efşân ola

Sönmez âteşler ile süzân ola

[Kuşların nağmesi kan saçan olsun. (Gönül) sönmeyen ateşler ile yakılsın.]

15 Lâlesi olsun ciğer üstünde dâğ

Jâlesi hûn-âb-ı eşk-i cüy-ı bâğ

[(Gül bahçesinin) lalesi gönülde bir yara, çiğ tanesi de bağdaki ırmağın kanlı gözyaşı olsun.]

Geydirem evrâka mâtemden libâs

İşidüp gören tuta âh ile yas

[İşitip görenler, âh edip yas tutsun diye kağıtlara matemden elbise giydireyim.]

Kâmî aksun dîdeden eşk-i sübûl

Yazıla melhame-i âl-i resûl

[Ey Kâmî, Hz. Peygamberin ailesinin kanlı savaşı yazılsın diye gözden çeşme gibi gözyaşı aksın.]

Kerbelâ-yı ‘aşkıdan bulur necât

Ağlayan derd ile eyden eş-şalât¹⁰

[Dert ile ağlayıp salat ve selam getirenler, aşk kerbelâsından kurtulurlar.]

Der-beyân-ı âğâz-ı esrâr-ı şehîdân-ı Kerbelâ-(y)ı ender-belâ

[Belâ içindeki Kerbelâ şehitlerinin sırlarını açıklama hakkında.]

Gel berü ey mübtelâ-yı derd ü gam

Ney gibi feryâd-ı süziş kııl bu dem

[Ey dert ve gam düşkünü, beri gel de hemen (şimdi) ney gibi yakıcı bir şekilde feryat et.]

20 Güş idüp zârîñ felekler inlesün

Nâleñi cândan melekler dinlesün

[Felekler ağlamayı işitip inlesin; melekler de inlemelerini candan dinlesin.]

Çün rivâyet olunur fahr-i cihân

Haseneynî yana almışdı hemân

[Cihanın övüncü (Hz. Muhammed), Hasan ve Hüseyin’i iki yanına aldığı rivayet olunur.]

Kaynadup nâr-ı muhabbet ol resûl

Ğabğabından bûs idüp Hüseyin’i ol

[Peygamberin sevgi ateşi kaynayıp, (torunu) Hüseyin’i boynundan öpüp...]

---

¹⁰ “Kerbelâ-yı ‘aşkıdan” ibaresi metinde “Kerbelâ-yı ‘aşkıdan” şeklinde harekelenmiştir.

Leblerinden būs olınuđda Ḥasen

Oldı zāhir sırr-ı ‘anber-bū suḥen

[Hasan’ın da yanaklarından öpünce sözün, amber kokulu sırrı ortaya çıktı.]

Geldi Cebrā’il nazar kıl ḥikmete

Var idi üç şāl elinde ḥazrete

[Hikmete bakın ki Cebrail elinde üç şal ile Hz. Peygamberin yanına geldi.]

25 Biri zer biri kıızıl biri siyāh

Añla bu rāz-ı nihāni eyle āh

[Biri sarı, biri kırmızı, biri siyah. Bu gizli sırrı anlamak için āh et (ağla).]

Söyledi saña selām itdi Ḥüdā

İşbu esrāra nice cānlar fedā

[Cebrail, “Allah sana selam etti.” dedi. Bu sırlara canlar nasıl feda olmasın.]

‘Aşkıım ister ğayriye meyl itmesün

Padişeh mülkine kimse ğitmesün

[Padişah ülkesine kimse ğitmesin diye aşkıım başka kimseye meyletmesini istemiyor.]

Şıve vü esrārını kıldı beyān

Düşdi sönmez āteşe ol dem cihān

[Naz ve sırlarını açıkladı; o anda dünya sönmeyecek bir ateşin içine düştü.]

Kerbelā-yı ‘aşkıdan bulur necāt

Ağlayan derd ile eyden eş-şalāt

[Dert ile ağlayıp salat ve selam getirenler, aşk kerbelâsından kurtulurlar.]

Der-beyân-ı hilâfet ü şehâdet-i Hâzret-i ‘Aliyyü’l-Murtażâ rađiyallâhu ‘anh.

[Hz. Ali’nin (Allah ondan razı olsun) şehit edilmesi ve halifeliği hakkında.]

30 Şeh Ebübekr ü ‘Ömer’den şoñra hem

Bağ nice oldu hilâfetde hikem

[Hz. Ebubekir ve Ömer’den sonra halifelikteki hikmetlere bak nasıl oldu.]

İtdi cem’iyyet gurūhân-ı ‘anîd

Çıldı zî’n-nüreyn ‘Oşmân’ı şehîd

[İnatçı gruplar toplanıp iki nur sahibi olan Hz. Osman’ı şehit ettiler.]

Ba’d-ezîn yek-dil bütün ehl-i rızâ

Murtażâ’ya eylediler iktidâ

[Bundan sonra rıza ehli (Müslümanlar) Hz. Ali’nin halifeliğini kabul edip biat ettiler.]

Fehm idüp ‘ummâl-ı ‘Oşmân’dan fesâd

Men’ idüp ‘azl eyledi şîr-i nihâd

[Yaradılıştan aslan (Hz. Ali), Hz. Osman’ın atadığı bazı valilerin ortalığı karıştırdıklarını anlayıp onları görevden aldı.]

Murtażâ’nıñ çıldı ‘azlin kabûl

Bey’atinden lâ-cerem itdi ‘udûl

[O valiler görevden alınmalarını kabul ettiler (fakat) Hz. Ali’ye biat etmediler.]

35 Şâh-ı Şâm ibn-i Ebî Süfyân nâm

Ümmete şimdi benem dedi imâm

[Şam Valisi ve Ebû Süfyân’ın oğlu (Muaviye), Müslümanların halifesi benim dedi.]

İctihādında dirîğ itdi ħaṭā

Ḥün-ı ‘Oşmān ile zanna mübtelā

[Hz. Osman’ın onun (Hz. Ali) taraftarları tarafından öldürüldüğünü zanneden Muaviye ne yazık ki ictihatında yanlış yaptı.]

Ol sebebden oldı ‘ālem pür-fiten

Çaldı ħayretde gürūh-ı ħüsn-i zan

[Bu yüzden Müslümanlar arasına fitne düştü. Hüsn-i zann (güzel düşünenler) sahibi kimseler hayrette kaldılar.]

Ḥayder-i kerrār-ı şāh-ı nāmdār

Kūfe şehrinde varup çıldı çarār

[Hayder-i kerrār sıfatıyla meşhur padişah (Hz. Ali), Kūfe şehrine gidip oraya yerleşti.]

Gördi kim çoldı ħavāricden cihān

Nehrevān’dan itdi hūn nehriñ revān

[Hz. Ali, haricilerin orayı dolduklarını görünce, Nehrevan’dan kan ırmağını akıttı.]

40 Ḥaçerem burdu ħafī zāğ-ı sümüm

İbn-i Mülcem bī-ħayā vü bī-gümüm

[Gamsız, hayâsız o zehir kavgacısı İbn-i Mülcem, gizlice gırtlığını burdu.]

Mescidinde Kūfe’niñ oldı nihān

Murtażā’ya çaşd için ol ħün-feşān

[O kan dökücü (İbn-i Mülcem), Hz. Ali’yi öldürmek için Kūfe Mescidi’nde gizlendi.]

Çün gelüp çurdu namāza Murtażā

Cān ü dilden oldı teslīm-i rızā

[Hz. Ali, camiye gelip namaza durmakla Allah'ın rızasına can u gönülden teslim oldu.]

Çekdi hañcer gizlü ol mülhid mühîn

Zahmdâr itdi o şâhı der-kemîn

[O hâin, o kâfir gizlice hañçeri çekip Hz. Ali'yi o anda yaraladı.]

Cem' idüp âlin o şâh-ı Kerbelâ

Oldı vâveylâ cihân ender-belâ

[Kerbelâ padişahı (Hz. Hüseyin), aile bireylerini toplayıp belâ yeri olan dünyada feryat kopardılar.]

45 Pes üçünci gün şabâh itdi vefât

Eyledi bâğ-ı behişt içre şebât

[(Hz. Ali, yaralandıktan sonraki) üçüncü günün sabahında vefat edip cennet bahçesinde karar kıldı.]

Olmış idi sâl-i hicret erba'in

Mâh-ı rûze rûz-ı Cum'a bil yakîn

[(Hz. Ali'nin vefatı) hicretin kırkıncı yılı, Ramazan ayı ve Cuma günü idi. Bunu kesin bil.]

Karalar geydi ser-â-ser hep cihân

'Arş-ı 'ayyûka çıqup âh u figân

[Bütün dünya baştanbaşa karalar giydi. Ağlayıp inlemelerin sesi göğün en yükseğine çıktı.]

'Uqde-i ser-beste qaldı dilde bu

Ġonce-i esrâr açılmaz ala bû

[Bu (hadise) gönülde düğümlemiş bir ukde olarak kaldı. Sırlar gongası koku almasınlar diye açılmıyor.]

Kesmiş atmışdır anı itme cedel

Tiğ-i lâ-yüs'el ile Hâk 'azze cel

[Allah (cc) sorguya tabi tutulmayan kılıç ile onu kesmiş atmıştır. Bu yüzden mücadele etme.]

- 50 *Kerbelâ-yı ‘aşkıdan bulur necât*
Ağlayan derd ile eyden eş-şalât
[Dert ile ağlayıp salat ve selam getirenler, aşk kerbelâsından kurtulurlar.]

Der-beyân-ı hilâfet ü şehâdet-i Hâzret-i Hâsan rağiyallâhu ‘anh

[Hz. Hasan’ın (Allah ondan razı olsun) şehit edilmesi ve halifelîği hakkında.]

Şeh Hâsan oldu sa’âdetle imâm
Bey’at itdi ehl-i Kûfe hâs u ‘âm

[Hz. Hasan mutlu bir şekilde halife oldu. Kûfe halkının tümü ona biat etti.]

İbn-i Mülcem bulmadı andan halâş

Âteşe atdılar anı bâ-kışâş

[İbn-i Mülcem, ondan kurtulamadı; kısas olsun diye onu ateşe attılar.]

Şâh-ı Şâm ile idüp şulh-ı ‘izâm

Çekmedi a’dâya tîg-i intikâm

[(Hz. Hasan), Şam Valisi (Muaviye) ile büyük bir anlaşma yapıp düşmana intikam kılıcını çekmedi.]

Hâzret-i Hâkk’a itâ’atle hümâm

Geldi Yeşrüb şehrinin kıldı mağâm

[Himmeti yüksek Hz. Hasan, yüce Allah’a itaat etmek üzere Yesrib (Medine) şehrine gelip yerleşti.]

- 55 Olmadı sâlâr-ı Şâm andan emîn
Ol imâmı fikr iderdi ber-zemîn

[Şam komutanı (Muaviye), Hz. Hasan'dan emin olmadığı için onu öldürmeye karar verdi.]

Gizlü ehlin bâ-ḥaber zālīm Yezīd

Taḥrīk etmişdi anı etsün şehīd

[Zālīm Yezid, Hz. Hasan'ın eşi (Cude'nin) haberi dahilinde gizlice şehit etmek üzere harekete geçmişti.]

Uyur iken ḳaşd idüp ol cānına

Bir zehirlü şü bıraḳdı yanına

[Hz. Hasan uyurken, canına kast etsin diye (eşi Cude) zehirli bir su yanına bıraktı.]

Gördi ru'yāda o meh-rū bâ-şafā

Yanıma gel didi cecdi Muştafā

[O ay yüzlü güzel (Hz. Hasan), rüyasında dedesi Mustafa'nın (Hz. Peygamber) "Yanıma gel" dediğini gördü.]

Çün uyandı uyḳudan ol müşk-bū

Sönmez âteş cismine atmış ḡulū

[O misk kokulu (Hz. Hasan), uykudan uyandığında, sönmeyen aşk ateşi canına bir coşkunluk atmış/vermişti.]

60 Ol zehirlü şuyı çekdi başına

‘Ālemi batırdı gözler yaşına

[(Hz. Hasan), o zehirli suyu başına çekti ve âlemi gözyaşına batırdı.]

Yanıma geldi Ḥüseyn-i Murtażā

Şordı zehri kim ‘aceb virdi saḳa

[Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin (Hz. Hasan'ın) yanına gelip "Bu zehri kim sana verdi?" diye sordu.]

Dimedi kim olduğın ol zū'l-himem

Ḳātilimden daḥı da'vā istemem

[O himmet sahibi Hz. Hasan, zehirli suyu kimin verdiğini söylemedi ve kâtilimden de davacı olmayacağım dedi.]

Hicretin elli sâlinde pes o şâh

Gülsitân-ı ‘adni kıldı cilvegâh

[O padişah (Hz. Hasan), hicretin ellinci yılında cennet gül bahçesini mekân etti.]

Kerbelâ-yı ‘aşğdan bulur necât

Ağlayan derd ile eyden eş-şalât

[Dert ile ağlayıp salat ve selam getirenler, aşk kerbelâsından kurtulurlar.]

Beyân-ı ahvâl u revân-ı Hâzret-i Hüseyn rağiyallâhu ‘anh der-Mekke-i mükerreme

[Hz. Hüseyn’in (Allah ondan razı olsun) durumu ve aziz şehir Mekke’ye gidişi.]

65 Zâbıt-ı Şâm bey’at için nâmeler

Gönderüp kopardı pür-hengâmeler

[Şam komutanı, biat için mektup gönderip gürültü kopardı.]

Güş idince emrini mîr ü vażı’

Kimi tav’an kimisi kerhen muţı’

[Beyler ve sıradan insanlar onun emrini duyunca, kimisi isteyerek kimisi de istemeyerek itaat ettiler.]

Bey’atin etmedi beş kimse kabûl

Birisi Şiddîk-i ekber-zâde ol

[Beş kimse biat etmeği kabul etmedi. Birisi Hz. Ebubekir’in oğlu (Abdurrahman) idi.]

Birisi ibn-i Zübeyr ibn-i ‘Avâm

Dİgeri ibn-i ‘Ömer ol nîk-nâm

[Birisi Zübeyr b. Avâm'ın oğlu (Abdullah), diğeri güzel isimli Ömer'in oğlu (Abdullah) idi.]

Birisi anıñ Hüseyn ibn-i 'Alî

Diğeri ibn-i 'Abbās-ı Velî

[Onlardan biri de Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin idi. Diğeri de Abbas-ı Velî'nin oğluydu.]

70 İşidüp ibn-i Ebî Süfyân anı

Zâhiren 'add etmedi 'işyân anı

[Ebû Sufyân'ın oğlu (Muaviye), kendisine biat etmeyenleri işitti ve bunu açıktan bir isyan olarak addetmedi.]

Lîk tedbîrinde meşğûl oldu key

Nâ-gehân irdi ecel 'ömr oldu tay

[Tedbir almaktan da geri kalmadı, fakat ansızın eceli gelip vefat etti.]

Hutbe vü sikke Yezîd'e kaldı pes

Bey'atin tecdîdini kıldı heves

[(Muaviye ölünce), hutbe okuma ve sikke (para) basma Yezid'e kaldı.

Yezid kendisine biat etmeyenleri tekrar biat ettirmeye heveslendi.]

Çalmadı 'ahd itmeyen bir genc ü pîr

Virmedi lâkin rızâ ol beş emîr

[Yaşlı ve genç kendisine biat etmeyen kalmadı. Fakat o beş emir (kişi), biat etmek istemediler.]

Ol zamân Yesrüb'de hâkim bî-'anîd

Olmış idi 'Utbe'niñ oğlu Velîd

[O zaman Yesrib'te inatçı bir hâkim olan Utbe'nin oğlu Velid vali idi.]

75 Nâme yazdı ol Yezîd-i mekr ü âl

Ol beşin yâ bey'atin yâ başın al

[İşi hile ve yalan olan Yezid, valiye mektup yazıp o beş kişinin ya biat etmelerini ya da öldürülmelerini istedi.]

‘Özr idüp ‘arz eyledi ol nāmeyi

Söyledi kıparmayıñ hengāmeyi

[Özür dileyerek mektubu (o beş kişiye) sundu. Fitne ve fesadın çıkmamasını istedi.]

Didiler ferdā nidā itdir imām

Cem’ olınsun mescid içre hāş u ‘ām

[İmama, yarın herkes mescitte toplansın diye duyuru yap dediler.]

Böyle deyüp çıktı her biri hemān

Oldı ol şeb Mekke’ye toğrı revān

[Böyle dedikten sonra her biri hemen o gece Mekke’ye doğru yola koyuldular.]

Çün şabāh āgāh olınca ol Velīd

Cismine düşdi anıñ hıvf-ı Yezīd

[Velid, Yezid’in korkusuyla sabah uykusundan uyandı.]

80 Vardı evvel Mekke’ye ibnü’z-Zübeyr

Halk anıñ tutdı kudūmın fāl-i hayr

[Mekke’ye ilk önce Zübeyr’in oğlu (Abdullah) vardı. Halk onun gelişini hayra yordu.]

Bey’at itdiler aña ihfā ile

Dilleriñ hoş eyledi i’tā ile

[Halk gizlice ona biat etti. Gönül vermek ile huzura erdiler.]

Mekke şehriñ emiri ol zamān

Hāriş ibn-i Hālid idi bil ‘ayān

[O zaman Mekke emirinin Haris ibn-i Halid olduğunu bil.]

Anı ma’zül eyledi ibnü’z-Zübeyr

Başına cem' eyledi çok ehl-i hayr

[Zübeyr'in oğlu, onu görevinden azl edince, hayır ehli birçok kimse başına toplandı.]

İki gün sonra Hüseyin-i Murtaza

Mekke ehline bıraktı merhaba

[İki gün sonra Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin, Mekke'ye varıp halkı selamladı.]

85 İhtifâ vaz'ın kabûl itdi imâm

Mekke'de kıldı ikâmet ol hemân

[Vali (Haris ibn-i Halid), Hz. Hüseyin'in Mekke'de gizlenmek şartıyla ikamet etmesini kabul etti.]

Kerbelâ-yı 'aşqdan bulur necât

Ağlayan derd ile eyden eş-şalât

[Dert ile ağlayıp salat ve selam getirenler, aşk kerbelâsından kurtulurlar.]

Der-beyân-ı 'azm-ı Kûfe Hâzret-i Hüseyin rağiyallâhu 'anh.

[Hz. Hüseyin (ra.)'in Kûfe'ye gitmeye niyet etmesi hakkındadır.]

Kûfe'niñ kavmine vardı bu haber

Ğamla oldu dilleri zîr ü zeber

[Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye gideceği haberi ulaşınca, bütün Kûfelilerin gönlü üzüntüden perişan oldu.]

Nâmeler gönderdiler ol servere

Da'vet itdiler sürüp yüz yerlere

[O reise (Hz. Hüseyin'e), mektup gönderip yalvarırcasına onu davet ettiler.]

Didi Müslim kim budur hayr-ı kelâm

Ben varam irsâl idem saña peyâm

[Müslim, “Ben ulaştıktan sonra sana haber göndereceğim sözü en hayırlı sözdür.” dedi.]

- 90 Kûfe’ye ‘azm eyledi bi’l-ihtifâ
Aldı bey’at cümlesinden bâ-şafâ
[Gizlice Kûfe’ye gitti ve herkesten hoşlukla biat aldı.]
Mekke’ye gönderdi bir peyk-i beşîr
Hâzret-i Hüseyn’i kıldı ol habîr
[Hz. Hüseyn’e müjde vermek için Mekke’ye bir elçi gönderdi.]
İbn-i ‘Abbâs u Zübeyr men’ eyledi
Kûfe ehlinde vefâ yok söyledi
[Hz. Abbas ve Zübeyr’in oğulları, Kûfelilerde vafa yok diyerek (Hz. Hüseyn’in Kûfe’ye gitme) isteğini kabul etmediler.]
Sözlerin güş itmedi şehü’l-firâk
Hikmet-i Hâkık eyledi ‘azm-ı ‘Irâk
[Ayrılık padişahı (Hz. Hüseyn), onların sözlerini dinlemedi. Allah’ın hikmeti diyerek Irak’a gitmeye karar verdi.]
Şehr-i Kûfe içre zâlim pür-’anîd
Müfsid ü mülhid hevâdâr-ı Yezîd
[Kûfe şehrinde çok zâlim, inatçı, bozguncu, dinsiz ve Yezid taraftarı vardı.]
- 95 Nâme ile gönderüp bir peyk-i şer
Kıldı Müslim’den Yezîd’i zü’l-ğaber
[Şer habercileri, Yezid’in Müslim (bin Akil)’den haberdar olması için ona bir mektup gönderdiler.]
İşidüp anı Yezîd itdi sitiz
Nâme yazdı Başra vâlîsine tiz

[Bunları işiten Yezid çok kızdı ve Basra valisine hemen bir mektup yazdı.]

Var iriş sen Müslim'îñ kes başını

Bey'at ehliniñ akıt gözyaşını

[Gider gitmez Müslim'in başını kes, ona biat edenlerin de gözyaşını akıt.]

Ger irişürse Hüseyin ibn-i 'Alî

Ƙıl naşîhat emrime disün belî

[Eğer Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin gelirse dediklerimi kabul etmesi yönünde ona nasihat eyle.]

Pend ile olmazsa bend it çâresiz

Seyf ile kaç' it nizâ'ın arasız

[Nasihat ile olmazsa onu bağla, çaresiz kalırsan da kılıçla aradaki anlaşmazlığı kaldır.]

100 Taylesân şarkındı Mekkîler gibi

Vaşfın itdi âl-i Peyğam-ber gibi

[Mekkeliler gibi şalını omzuna attı ve Hz. Peygamber'in ailesi gibi övündü.]

Kûfe'ye beyne'l-'işâ'eyn girdi ol

Şandı görenler anı ibn-i Resûl

[O (Hz. Hüseyin), Kûfe'ye akşam ile yatsı arası girdi. Onu görenler Peygamber çocuğu sandılar.]

Çün şabâh olmazdan aƘdem sim-siyâh

Ʀoldı a'dâ 'asker ile şehr ü râh

[Sabah olmadan, (her tarafın) kapkaranlık olduğu bir saatte cadde ve sokaklar düşman askeriyle doldu.]

Şordı ol ibnü'z-Ziyâd aħvâli tām

ƘorƘısından oldu münkir ħâş u 'ām

[Ziyad'ın oğlu (Ubeydullah), durumu tam olarak öğrenmek için halka sordu. Fakir zengin herkes korkusundan inkâr etti.]

Ol habîş itdi o dem biñ dürlü cehd

Aldı anlardan Yezîd'e 'ahd-ı şart

[O kötü kimse (Ubeydullah), o anda binlerce gayret gösterip onlardan (Kûfelilerden) Yezid'e biat etme sözünü aldı.]

105 Müslim'i buldurdığı anda pelîd

Çorçmadı Hâk'dan anı itdi şehîd

[O murdar adam, Müslim'i bulduğu anda Allah'tan korkmayıp onu şehit etti.]

Kerbelâ-yı 'aşkdan bulur necât

Ağlayan derd ile eyden eş-şalât

[Dert ile ağlayıp salat ve selam getirenler, aşk kerbelâsından kurtulurlar.]

Beyân-ı şehâdet-i Hâzret-i Hüseyn radiyallâhu 'anh der-fezâ-yı Kerbelâ

[Hz. Hüseyin'nin (Allah ondan razı olsun, Kerbelâ çölünde şehit edilmesi]

Çün haber aldı o dem ibnü'z-Ziyâd

Hâzretiñ teşrîfini ol bed-nihâd

[Kötü mizaçlı Ziyad'ın oğlu, o anda Hz. Hüseyin'in Kûfe'ye geldiği haberini aldı.]

Sa'd-ı Vaqqâş-zâde(y)i buldı hemân¹¹

Eyledi biñ 'asker ile ol revân

[Vakkas'ın oğlu Sa'd, derhal bin asker toplayıp yola düştü.]

Ol dahı görmek için işbu işi

Çoşdı Hürri-i bin Yezîd'e biñ kişi

---

¹¹ Bu ve bundan sonraki birkaç mısra da yer alan "Sa'd-ı Vakkas-zâde" ifadesinde bir yanlışlık vardır. Doğrusu "İbn-i Sa'd" olmalı. Bkz. Köksal, s. 114.

[O da bu işi görmek (savaşmak) için Yezid'in oğlu Hürri'le binlerce kişi savaşa koştu.]

110 Çâr u nâ-çâr sürdi Hürri-i bin Yezîd

Nâ-gehân âl-i Hüseyn oldu be-dîd

[Yezid'in oğlu Hürri, çaresiz bir şekilde (asker) sürdüğü bir anda ansızın Hz. Hüseyin'in ailesini gördü.]

Virmiş idi aqdemî bir er haber

Hâzrete kıpdığını tûfân-ı şer

[Hz. Hüseyin'e şer tufanının (savaşın) koptuğunu ilk haber veren bir askerdi.]

Olmuş idi muztarib gâyet imâm

Eyler iken Müslim'iñ ye'sin tamâm

[Hz. Hüseyin, Müslim'in ümitsizliğinden çok ıstırap çekiyordu.]

Gördi a'dâ 'askerin bir nâmver

Karşu vardı anlara şordı haber

[Ünlü biri, düşman askerini gördü, karşılıklarına geçip onlara durumu sordu.]

Didi Hürri-i bin Yezîd in ü ânı

Sa'd-ı Vaqqâş-zâde gönderdi beni

[Yezid'in oğlu Hürri, şunu bunu dedikten sonra Vakkas'ın oğlu Sa'd beni gönderdi dedi.]

115 İşde budur saña şâfi hâl u kâl

Yâ kabûl-i bey'at eyle yâ kıtâl

[İşte sana şifa verici en uygun hal ve söz budur: Ya biat edeceksin ya da savaşacaksın.]

Şeh didi bey'at nicedir fâsıka

Şorıcaq ferdâ ne dirsiz Hâlîka

[Hz. Hüseyin, fâsık kimseye biat etmek olmaz. Yarın Allah sizi hesaba çektiğinde ne diyeceksiniz.]

Çıldılar terk-i cidāl üzre qarār

İtdi bu sırrı şamusi ihtiyār

[Savaşı bitirme kararı aldılar ve herkes bu kararı kabul etti.]

Nāme yazmışdı Yezīd-i pūr-sitiz

Bed-nihād ibnū'z-Ziyād'a yine tiz

[Çok kavgacı Yezid, kötü yaratılışlı Ziyad'ın oğluna çabuk olsun diye mektup yazmıştı.]

İbn-i Sa'd'a nāmeyi gönderdi çün

Gördiği ân bağrını taldurdu hün

[Sa'd'ın oğlu gönderilen mektubu gördüğü an kalbi kanla doldu.]

120 Hürre'e irdi nāme oldu ser-nigün

Şeh Hüseyin'e gösterüp oldu zebün

[Mektup Hürre ulaşınca talihsiz oldu (üzüldü) ve padişah Hüseyin'e gösterip yenildi.]

Didi ancak kādirem ben yā emīn

Vireyim sağa bu şebde yol hemīn

[Ey güvenilir kimse, benim gücüm buna yetiyor. (İstiyorsan) sana bu gece hemen yol vereyim.]

Gözyaşın āl-i resūl itdi sebīl

Gitdiler biñ havf ile tıttup delīl

[Hz. Peygamberin ailesi, sel gibi gözyaşı döktü. Rehber tutup binlerce korku ile gittiler.]

Sürdiler şeb tā-seşer anlar müdām

Vardılar bir şūr[e] deşte müstehām

[Onlar akşamdan sabaha kadar yol gittiler. Hayretler içinde kırık bir çöle ulaştılar.]

Göricek anı delil eyledi âh

Didi kim olmuş ğalaṭ ğafletle rāh

[Rehber onları görünce âh etti, herhalde yolu şaşırılmış dedi.]

125 Kerbelâ'dır işde şāhım bu fezā

Ric'ati tedbîr ider hük-m-i kaçā

[Padişahım, işte bu çöl Kerbelâ'dır. Kazanın hükmü, dönmeyi gerektirir.]

Güş idince ol imāmü'l-muttaḳîn

Söyledi kerb ü belâ oldu yaḳîn

[O takva sahibi imam (Hz. Hüseyin) bu sözleri duyunca dedi ki: özlem/tasa ve belâ kesin oldu.]

Bu güzergahden bize yoḳdur güzār

Şahn-ı kabristānımızdır bu diyār

[Bu güzergâhta bize geçit yoktur. Bu yerler (diyar) bizim mezarımızın yeridir.]

Şaḳınup itme hevā yire cedel

Böyledir taḳdîr-i Hāḳ 'azze ve cel

[Çekinip boş yere mücadele etme. Allah (cc)'ın takdiri böyledir.]

Naşb-ı ḥayme etdiler ḡamlar ile

Gözlerin ṭoldurdılar nemler ile

[Üzüntü ile çadırlarını kurdular ve ağlayıp inlediler.]

130 Bu yaḳa ibnü'z-Ziyād-ı kînever

Cem' idüp on biḳ neferden artıḳ er

[Kin güden ibn-i Ziyad, sürekli asker topluyordu; (asker sayısı) on binleri geçmişti.]

İbn-i Sa'd'ın geldi zâhrından hemîn

Hışm ile anı göçürdi ol mühîn

[O ihanet eden adam, o anda İbn-i Sa'd'ın arkasından gelip öfke ile onu çökertti.]

Çâr u nâ-çâr çekdi ol demde sipâh

Kıldı ardınca imâmın 'azm-ı râh

[Asker, mecbur kalıp imamın (Hz. Hüseyin'in) ardından yola koyuldu.]

Âl ü etbâ'ı o şâhın bî-gümân

Kırk süvârî yüz piyâde bil hemân

[Bunu kesin olarak bil ki o padişahın (Hz. Hüseyin'in) ailesi ve taraftarı kırk süvari ve yüz piyade idi.]

İrişüp ibn-i Sa'ad virdi selâm

İncime benden didi sen ey hümâm

[İbn-i Sa'ad, yetişip selâm verdi: "Ey gayretli (dost), benden rahatsız olma" dedi.]

135 Bu 'amelden kıl ferâgat ihtiyâr

Çâkeriñ olsun kamu şehr ü diyâr

[Şehirler ve beldeler dolusu asker de olsa bu işten (savaştan) vazgeçmeyi tercih et.]

Gerçi teslimiñde hâsıldır zarar

Lîk reddinden olur biñ ol kadar

[Gerçi teslim olman zararlıdır. Fakat reddetmen binler kat daha zararlıdır.]

Üç tarîkin gayrı şeh didi muhâl

Şâm'a Rûm'a Mekke'ye yâ irtihâl

[Padişah (Hz. Hüseyin), "Şam, Anadolu ve Mekke'ye göç etmenin dışındaki bütün yollar imkânsızdır" dedi.]

İbn-i Sa'd eytdi bu ne ruḥṣat ṭaleb
Yazdılar ibnü'z-Ziyād'a ḥālî hep
[Sa'd'ın oğlu, bu ne zor istekler dedi. Olup bitenleri Ziyad'ın oğluna bildirmek için mektup yazdılar.]
Didi gelsün yanıma ol bā-rızā
Gönderem nezd-i Yezid'e merḥabā
[Ziyad'ın oğlu, "Kendi rızasıyla yanıma gelsin. Onu Yezid'in yanına göndereyim" dedi.]

- 140 İtmedi bu ḥāleti şeh ihtiyār
İtdi İslām 'askeri eşki nişār
[Padişah (Hz. Hüseyin), bu durumu kabul etmeyince İslam askeri ağlayıp gözyaşı döktü.]
Geçdi bir hafta bu ḥāl üzre tamām
İntizār-ı şulḥ umardı ḥāş u 'ām
[Bu hal üzerinden bir hafta geçti. Herkes barış olur beklentisi içindeydi.]
İşidüp bu ḥāleti ibnü'z-Ziyād
Āteş-i ḥıṣm oldı cānında ziyād
[Ziyad'ın oğlu bu durumu öğrenince, içindeki öfke ateşi arttı.]
Şumr'ı ser-'asker idüp ol ḳalbi seng
Didi ḳopsun vardığıñ dem ḥarb u ceng
[Taş kalpli Ziyad'ın oğlu, Şumr'ı komutan yapıp "Ulaşır ulaşmaz savaşı başlat." dedi.]
Ḥayli leşker daḫı ol aldı mu'in
İbn-i Sa'd'a irişüp Şumr-i la'in
[Lanetli Şumr, yardım etsinler diye birçok asker yanına alıp Sa'd'ın oğluna yetiştii.]

- 145 Hükümüni ibnü'z-Ziyād'ıñ etdi 'arż
'Askerin şaf-beste kıldı tül-i 'arż
[Ziyad'ın oğlunun emirlerini sundu ve askerini sıra sıra dizdi.]
Gördi ol hâli imâm-ı nâmdâr
Söyledi mühlet bu gün kavm-i şirâr
[Meşhur imam (Hz. Hüseyin), savaşa hazır hali görünce o şerli kavme
bir gün zaman verin dedi.]
Virmezem bir lahza Şumr itdi mehil
Düşmene mühlet olur gâyet cehil
[Şumr, bir an olsun savaşa ara vermeyeceğim. Düşmana zaman
kazandırmak cahilce bir iş olur.]
Cümle leşker ilticâya atdı kıl
Pes zarûri verdi mühlet ol gün ol
[Bütün asker, sığınmak için etrafa dağıldı; mecburiyetten o gün savaşa
ara verildi.]
Cânib-i âb-ı Furât'ı ol 'adû
Bağladı nüş itmesün Hüseynî şu
[Düşman, Hz. Hüseyin taraftarı su içmesin diye Fırat nehrine inen
yolları kapatmıştı.]
- 150 Āteş-i 'atş ile yandı sîne-tâb
Teşnegânıñ dilleri oldı kebâb
[Temiz kalpliler, susuzluk ateşiyle yandılar. Susamışların gönlü
(susuzluktan) kebab oldu.]
Elli merdle ibn-i 'Abbâs itdi cû
Harb ile ol ala bir miqdâr şu
[Abbas'ın oğlu, elli adam ile birlikte zorla da olsa biraz su bulmak için
uğraştılar.]

Men' idüp ceng eyledi avm-i Şirâr
Őu yirine anlar oldu cüy-bâr
[Şerli kavim, savaŐıp onları engelledi. Su yerine kanlar ırnak olup aktı.]
Virmeyüp Őu ıldılar arb-i Őedîd
İtdiler iki dil-âver çün Şehîd
[Su vermemek için çok Şiddetli savaŐtılar. İki yiğidi Şehit ettiler.]
Ol Őeb ibn-i Murtażâ aŐhâb ile
Yandılar 'atŐân-ı süzân-tâb ile
[O gece Hz. Hüseyin arkadaşlarıyla susuzluktan yanıp kavrulduklar.]

155 Enbiyâ mîrâŐıdır didi belâ
a ılar sevdiklerini mübtelâ
[Hz. Hüseyin, "Belâ peygamberlerin mirasıdır. Allah sevdiklerini belâ verir." dedi.]
Siz alâs için ılın bir râh taleb
Ben biraın vireyim cân teşne-leb
[Siz kurtulmak için bir yol bulun. Susuzluktan öleyim diye beni yalnız bırakın.]
Bu sözi güş eyledi ehl-i hüda
Didiler olsun saa cânlar fedâ
[Müslümanlar bu sözü duyunca, canımız sana feda olsun dediler.]
Cedd-i pâkin gördi ru'yâsında ol
Söyledi tîz gel baa sen bul vuŐul
[O, rüyasında mübarek dedesini (Hz. Muhammed) gördü. "Çabuk gel, bana kavuş" dedi.
Göresim geldi seni yâ urreti¹²
Aç benimle Şâm-ı Őavm-ı firati

---

¹² "urreti" ibaresi Secde suresi 17. âyette geçmektedir.

[Ey göz nurum, seni göresim geldi. Ayrılık orucunun akşamını (11 Muharrem gününün akşamı) benimle aç.]

- 160 Çünkü bu hâletle uyandı imâm
Didi cāndan es-şalât u ve’s-selâm
[İmam (Hz. Hüseyin), bu rüya ile uyanınca can u gönülden “salat u selam üzerine olsun” dedi.]
Söyledi aşhâbına ru’yâyı ol
İtdiler biğ zevk ile cāndan qabûl
[Hz. Hüseyin, gördüğü rüyayı arkadaşlarına anlatınca bin zevk ile içten kabul ettiler.]
Cān taḥammül eylemez qopdı fiğān
Ey gözüm qan ağla sen de yana yan
[Can buna dayanamaz, (o anda) çığlıklar koptu. Ey gözüm, sen de yana yana kan ağla.]
Od uruq ḥandaqdeki odunlara
Virmeyiñ yol gelmeye o dūnlara
[Hendekteki odunları ateşe verin, o alçakların gelmesine yol vermeyin.]
Seyr idiñ bu demde pür-şūr u qıtāl
Tîğ-i bürrān olsun endāz-ı şu’āl¹³
[Şu anda, yapılan savaşı ve ölümleri seyredin. Keskin kılıçlar (birer) ateş/alev topu olsun.]

- 165 Ca’fer-i Tayyār’dır ‘ammim benim
Dīn içindir dā’imā sa’yim benim
[Cafer-i Tayyar amcamdır, benim mücadele her zaman din içindir.]

---

¹³ “bürrān” kelimesi metinde “berrān” şeklinde harekelenmiş.

Şeh-süvārım ‘azm-ı meydān eyledi

Āteş içre devr ü cevlān eyledi

[Ata iyi binen padişahım, meydana çıkmaya niyetlendi ve ateş içindeki savaş meydanını dolaştı.]

Cenge indi evvelā ol pür-’anīd

Ya’ni Cu’de-oğlı yārān-ı Yezīd

[O inatçı yani Yezid’in dostu Cu’de’nin oğlu, savaşmak için ilk önce o (atından) indi.]

Tiğ-keşīde oldı şāh-ı muhterem

Cu’de-oğlı hāndağa düşdi o dem

[Muhterem padişah (Hz. Hüseyin) yaralandı, Cu’de’nin oğlu da hendege düştü.]

Göricek Şumr-i habīş ol hāleti

Tākati tāķ oldı gitdi kuvveti

[Kötü ruhlu Şumr o durumu görünce takati kesildi, gücü ve kuvveti kalmadı.]

170 Oldı iķād fitne-i nār-ı hümüm

Şaf-be-şaf ‘askerler itdikde hücüm

[Saf saf olmuş askerler hücum edince, gam ateşinin fitnesi tutuştu.]

Ceng ü harbi oldı evvel bī-kerān¹⁴

Ser-te-ser hāmūn [u] şahrā tıldı kan

[Önce her tarafta savaş başladı, (sonra) çöl baştan başa kanla doldu.]

Āl ü aşhāb-ı Hüseyn itdi vedā’

Düşmen ile kıldılar ceng ü nizā’

[Hz. Hüseyin ve ailesi veda edip düşman ile savaşmaya başladılar.]

Çalmadı aşhāb içinde ğayriāt

Kıldı bī-hād hem Hüseynīler vefāt

¹⁴ “evvel” kelimesi metinde “evvelde” şeklinde yazılmıştır.

[(Hem) ashap arasında yabancı kimse kalmadı hem de Hz. Hüseyin'in taraftarlarından birçok kimse vefat etti.]

Üç dil-âver dağı ebnâ-i Hüseyin

Buldılar 'aştân-ı vaşl-ı hür-ı 'ayn

[Hz. Hüseyin'in yiğit üç oğlu da huri gözlülere (cennete) kavuşmak hasretiyle can verdiler.]

175 Koptı ol demde giriv ü âh u vâh

Âsumânda yağıdı kendiñ mihr ü mâh

[O anda, ağlama ve çığlık sesleri koptu; gökteki ay ve güneş de kendini yaktı.]

Teşne olmuşdı be-ğâyet ol imâm

Semt-i âbe itdi 'azm-ı ihtimâm

[Hz. Hüseyin, dayanılmayacak kadar susamıştı. Suya doğru gitmeye gayret etti.]

Ṭutuşup dil ṭolmuş idi sine kab

İstedi nüş eyleye kaç kaçre âb

[(Hz. Hüseyin'in) gönlü tutuşup sinesi/yüreği kap gibi dolmuştu; birkaç damla su içmek istedi.]

Ṭutmuş iken şuya destini emîn

Tîr-bârân yağdırıp kavm-i mühîn

[(Hz. Hüseyin), emin bir şekilde eline suya tuttuğu anda, ihanet eden o kavim, ok yağmuruna tuttular.]

İrişip bir oğ mübârek ağzına

Geçdi sehmü'l-mevt gibi mağzına

[(Hz. Hüseyin'in) mübarek ağzına bir ölümcül ok isabet edip beynine kadar geçti/saplandı.]

180 Çâr tarafından irişüp tîr-i belâ

Ƙana boyandı fezâ-yı Kebele

[Belâ okları dört taraftan gelince Kerbelâ çölu kana boyandı.]

Otuz üç yirde yiyip zaħm-ı elim

Eyledi ol ħâl ile ceng-i ‘azîm

[(Hz. Hüseyin) otuz üç yerden büyük yara aldığı halde çok iyi savaşıyordu.]

Teşnelik etmiş idi şâhı zebûn

Cismi olmuşdı ser-â-ser ğarķ-ı ħûn

[Susuzluk padişahı (Hz. Hüseyin’i), güçsüz bırakmıştı. Vücudu baştanbaşa kana boğulmuştu.]

Eyledi tav’an rızâ ile enîn

Ħaķķ’a teslim eyledi rûĥın emîn

[(Hz. Hüseyin) kendi rızası ile boyun eğip inledi. Ruhunu emin bir şekilde Allah’a teslim etti.]

Cehd idüp Şumr-ı la’in-i bed-fi’âl

Boğazından yok idi ķat’a mecâl

[(Hz. Hüseyin’in) boğazında, kötü fiiller işleyen o lanetli Şumr’un saldırılarına karşı koyacak takati yoktu.]

185 Öpdigiçün ol mefâmı Muştafâ

Ħançeriñ döndi yüzi itdi ħayâ

[(Hz. Muhammed) Mustafa, onun boynunu öptüğü için, hançer utanıp yüzünü çevirdi.]

Şerm kıldı âhen-i sengîn-fu’âd

Merĥamet etmedi ol kâfir-nihâd

[Taş kalpli demir (hançer) utandığı halde o kafir yaratılışlı (Şumr) hiç acımadı.]

Ol gün içre oldu bî-ħadd-ı ķıtâl

Hem daĥı iĥdâ vü sittîn idi sâl

[O gün sayısız ölümler oldu. Ayrıca (hicretin) altmış birinci yılı idi.]

Yevm-i ‘aşûra Hüseyn ü hem Hasen

Vuşlat-ı Haqq’a o günde verdi ten

[Hem Hz. Hasan hem de Hüseyin aynı gün yani aşure günü can verip Allah’a kavuştular.]

Kerbelâ-yı ‘aşkdan bulur necât

Ağlayan derd ile eyden eş-şalât

[Dert ile ağlayıp salat ve selam getirenler, aşk kerbelâsından kurtulurlar.]

Fasl-ı mersiyeye-i şehâdet-i eşniyye

[Hz. Hasan ve Hüseyin’in şehit edilişlerini öven mersiye bölümü]

190

Bağ nice oldu o günde iftirâk

Âhûlardan dehre düşdi ihtirâk

[O günde ayrılığın nasıl olduğuna bak. Ceylanlardan (Hz. Hüseyin’in ailesinden) dünyaya ateş düştü.]

Âh u feryâd itdi evlâd-ı Hüseyn

Didiler vâ-ğasretâ ey nur-ı ‘ayn

[Hz. Hüseyin’in çocukları, âh u feryat edip “Ey gözlerin nuru, eyvah, yazık bize.” dediler.]

Hiç olur mı bu müşibetden ‘azîm

Deşt-i gamda kıoyasın neslin yetîm

[Neslimi gam çölünde yetim bırakmandan daha büyük bir musibet olur mu?]

Cân taħammül eylemez kıopdı figân

Ey gözüm kıan ağla sen de yana yan

[Öyle bir figan kıoptu kı can dayanmaz. Ey gözüm, sen de yana yana kan ağla.]

Gösterem ben derd ü hasretten nişân

Cân u dilden olayım âteş-feşân

[Dert ve hasretimi göstermek için içten, samimi bir şekilde ateş saçmalıyım.]

195 Ra'd-ı âteş-bâr-ı âhım berķ-zen

Ķan döker bu hâle cümle merd ü zen

[Şimşek gibi âhımın ateş yağdıran gök gürlemesine, kadın erkek herkes kan ağlıyor.]

Dūd-ı âhımdır hevâ üzre şehâb

Eşk-i çeçmimdir döker hasretle âb

[Havadaki bulut âhımın dumanıdır. Hasretle yağın yağmur da gözyaşımdır.]

Derd ile seyyâre çerh-i nîl-gün

Sönmez âteşlerle olsun ser-nigün

[Lacivert gök, dert ile dolaşıp dönsün; hiç sönmeyen ateş ile ters yüz olsun.]

Çün şafağdan tıldı şubhın bağırı Ķan

Âteş-i hasretle yandı hep cihân

[Sabahın bağırı, şafaktan dolayı kanla dolduğu için dünyanın tamamı hasret ateşiyle yandı.]

Per döker mürġân havâda zâr u zâr

Şuda mâhîler tıtuşsun teşnevâr

[Havadaki kuşlar ağlaya ağlaya kanat döksün; sudaki balıklar da susuzluktan yanıp tutuşsunlar.]

200 Geydi 'âlem mâtem için Ķara tın

Âsumândan yağdı yağmur gibi hün

[Âlem, yas tutmak için kara elbise giydi; gökten de yağmur gibi kan yağdı.]

Ser-te-ser hûn-beste oldu âsumân

Çeşm-i nâsa görünürdi çok zamân

[Gökyüzü baştanbaşa kanla boyandı. (Gökyüzündeki) bu olay, çoğu zaman insanlar tarafından da görülürdü.]

Gökde şemsin ‘aynını yaqsun bu tâb

Yerde çalsun taşlara bağrını âb

[Bu parlaklık, gökteki güneşin gözünü yaksın. Yerdeki su da bağrını taşlarla dövsün.]

Kim seniñ ‘aşkıñla olsa mübtelâ

Aña bahşışiñ belâ-ender-belâ

[Aşkınla kendinden geçip âşık olan kimseye senin bahşışin/hediyen belâ üstüne belâdır.]

La’l-veş kıan yu[t]durup kâmillere

Deldirirsın bağrını câhillere

[Olgun kimselere yakut gibi kan yutturup, cahillere de bağrını deldirirsın.]

205 İñledirsın ney gibi ‘uşşâkıñı

Ağladırsın derd ile müştâkıñı

[Âşıklarını ney gibi inlettirir, sana müştak olanları da dert ile ağlatırsın.]

Nice şabr itsün gönül bu derde âh

Añlaşılmağ hikmetiñ ey pâdişâh

[Gönül bu derde nasıl âh etmeyip sabretsin. Ey Allah, senin hikmetine (akıl ve sır) ermez.]

Bunda çok sır-ı dekâyık nükte var

Bilür ancağ Hâzret-i Perverdigâr

[Bu hadisede çok ince sır ve nükte var. Bunları ancak Hazret-i Allah bilir.]

Boşla **Kāmī** eyleme beyhüde lec

Çün ola şabra mükāfāt-ı ferec

[Bırak Kamî, boşuna diretme, çünkü sabrın mükafatı zaferdir.]

Kesmiş atmışdır anı etme cedel

Tiğ-i lâ-yüs'el ile 'azze ve cel

[Allah (cc), sorguya tabi olmayan kılıç ile onları kesip atmıştır, mücadele etme.]

210 Bende yok benden haber ey Kirdigār

Gitdi destimden 'inān-ı ihtiyār

[Bende benden haber yok ey Allahım! Elimde ihtiyar dizgini gitti.]

'Afv kıl taqşīrimi urma yüze

Tevbe her ğayr-ı rızā olan söze

[(Allahım), razı olmayacağın her sözüme tövbe olsun. Beni af et, kusurlarımı yüzüme vurma.]

Kerbelā-yı 'aşqdan bulur necāt

Ağlayan derd ile eyden eş-şalāt

[Dert ile ağlayıp salat ve selam getirenler, aşk kerbelâsından kurtulurlar.]

Der-beyān-ı Münacāt

[Allah'a yalvarış hakkında.]

Ey hüdāvend-i nesak-sāz-ı cihān

Ey kerem-bahşende-i kevn ü mekān

[Ey dünyayı düzenleyen (yaratan) ve kainatı bahşeden Allah!]

Zāt-ı pākiñ hürmetiçün el-meded

Müstecāb eyle du'amız kılma red

[Senin zatı temiz kulun (Hz. Muhammed) hürmeti için yardım et.
Duamızı kabul eyleyip red etme.]

- 215** Hâzret-i fahr-i risâlet hürmeti
Maşrık-ı şems-i hidâlet hürmeti
[Peygamberliğin övünç kaynağı ve hidayet güneşinin doğduğu yer (Hz. Muhammed) hürmeti için...]
Enbiyâ vü aşfiyânın hürmeti
Evliyâ vü etkiyânın hürmeti
[Nebiler, doğru yolda olanlar, veli kullar ve takva sahiplerinin hürmeti için..]
Sırr-ı pāk-i ‘ârifânın hürmeti
Âl ü evlād-ı ‘abânın hürmeti
[Âriflerin hâlis sırrı ve Hz. Peygamberin abasının altına aldığı (Hz. Fatıma, Hz. Ali, torunları Hasan ve Hüseyin) ailesinin hürmeti için...]
Hün-ı çeşm-i ‘âşıkânın hürmeti
Bağrı yanmış teşnegânın hürmeti
[Âşıkların kanlı gözyaşları ve susuzluktan bağrı yanmışların hürmeti için...]
Hürmet-i şâh-ı şehîd-i Kerbelâ
Şâh-i merdân-ı ‘Aliyyü’l-Murtażâ
[Kerbelâ şehidinin önderi (Hz. Hüseyin) ve yiğitlerin padişahı seçkin Hz. Ali’nin hürmeti için...]
- 220** İşbu cem’iyyetde kim mevcûd ola
Şâh-râh-ı maqşad-ı aqşâ bula
[Bu toplulukta bulunan herkes, isteklerinin son noktasına ulaşmaya yol bulsunlar.]

Bâdi-i cem'iyeti eyle be-kâm

Gülşen-i 'afv içre olsun hoş-ıhrâm

[Bu topluluğa sebep olanları arzularına kavuştur ki af gülbahçesinde gezinsinler.]

Bâ-ıhuşûş 'Abdu'l-'azîz Han-ı cihân

Ola a'dâva muzaffer her zamân

[Özellikle dünya padişahı Abdul-aziz Han, düşmana her zaman galip gelsin.]

'Asker-i nuşret-eşer İslâm u dîn

Olalar feth u zaferle kâm-bîn

[Eseri üstünlük olan dîn ve İslam askeri, fetih ve zaferle bahtiyar olsun.]

'Afv kıl hep ümmetân-ı Aḥmedî

Bulalar zevk-i ḥayât-ı sermedî

[Hz. Muhammed ümmetini aff eyle ki ebedi hayatın zevkini bulsunlar.]

225 Nâzım-ı 'âciz kuluḡ kıl kâm-yab

Oḡuna *tübâ lehüm ḥüsnü me'âb*

[Bu eseri yazan âciz kulun (Kâmî)'yi "Varılacak güzel yurt da onlarındır. 13/29" (müjdesiyle) mutlu eyle.]

Mekr-i a'dâdan ola dâ'im emîn

Dü cihânda çekmeye âh ü enîn

[(Kâmî), daima düşmanın hilesinde emin olsun ki iki dünyada da sıkıntı çekmesin.]

Eyle hep evlâdını ḥayrû'l-ḫalef

Bulalar 'ömr-i dırâz ile şeref

[Çocuklarını hep hayırlı evlat eyle ve uzun ömürle şereflensinler.]

Tâm cevher Kâmiyâ târiḡ yaz

Ḥüsn-i nazmıḡ şâhid-i cây-ı niyâz (1270/1853-54)

[Ey Kâmi, tam cevher (noktalı harflerin toplamıyla) bir tarih yaz.
Nazımının güzelliği niyaz/yalvarış yerinin güzelidir.]

KAYNAKLAR

ARSLAN, Mehmet-ERDOĞAN, Mehtap (2009), *Kerbelâ Mersiyeleri*, Grafiker Yayınları, Ankara.

AZİZOVA, Elnure (2001), “Kerbelâ Vak’ası”, (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, İstanbul.

BEKTAŞ, Ekrem (2011), “Diyarbakırlı Kâmi ve Mevlid’i”, *Turkish Studies Türkoloji Araştırmaları*, Volume 6/1 Winter.

ÇAĞLAYAN, Bünyamin (1997), “Kerbelâ Mersiyeleri”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara:

ÇAKIR, Mumine (2012), “Kadîmî’nin Kerbelâ Mersiyeleri”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/1 Winter.

Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ (Edebiyat) (2010), II. Cilt, Editör: Alim Yıldız, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. (<http://www.cumhuriyet.edu.tr/userfiles/Kerbela2.cilt.pdf>) Erişim tarihi: 14.02.2014.

ÇİFTÇİ, Cemil, (2008), *Divan Şiirinde Kerbelâ Ağutları*, Kitabevi. İstanbul.

ERDOĞAN, Mehtap (2009), “Sivaslı Ali Şâdi ve Kerbelâ Mersiyelerini İhtiva Eden Sirişk-i Mâtem Adlı Eseri”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 2 S. 2.

GÜNGÖR, Şeyma (2003), “Maktel” TDV İslâm Ansiklopedisi, C. 27, s. 455, İstanbul.

GÜNGÖR, Şeyma (2003), “Maktel-i Hüseyin” TDV İslâm Ansiklopedisi, C. 27, s. 456-457, İstanbul.

İSEN, Mustafa (1993), *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Akçağ Yayınları, Ankara.

KALKIŞIM, M. Muhsin (2008), “Neşâtî’nin İmam Hüseyin Mersiyesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research Volume 1/2 Winter*.

KÂMÎ, Mehmed Şabân (1863), *Hadîka-i Ma’neviyye*, 1280/1863, Süleymaniye Ktp. Kadızâde Burhaneddin, No: 146/2.

KÖKSAL, M. Asım (1984), *Hazreti Hüseyin ve Kerbelâ Fâciası*, Akçağ Yayınları, Ankara.